

Přírodní komplex Prameny Skřiváně

Natural complex Prameny Skřiváně

Petr Krása

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Středisko Karlovy Vary,
Bezručova 8, CZ-360 01 Karlovy Vary
petr.krasa@nature.cz

Abstrakt

Příspěvek představuje přírodní komplex na území Kraslicka, který zahrnuje území odvodňované převážně potokem Skřiván. Tato oblast je tvořena rozsáhlými podmáčenými a rašelinnými smrčinami, drobnými rašeliništi, rašelinnými loukami a horskými trojštětovými loukami. Přírodní komplex s pracovním názvem Prameny Skřiváně byl zpracován pro potřeby předběžného návrhu evropsky významných lokalit, nakonec však nebyl do soustavy Natura 2000 zařazen. Smyslem příspěvku je ukázat na významnost území.

Klíčová slova

Skřiván, Ptačí hora, mokřady, prameniště, rašelinné louky, podmáčené lesy, horské louky, ochrana mokřadů, Natura 2000, západní Čechy

Abstract

This article introduces a natural complex in the Kraslice district, which includes the spring area of the brook Skřiván. This area involves wide acidophilic forests and bog woodlands, transition mires and quaking bogs, eutrophic humid grasslands and mountain hay meadows. This natural complex was prepared for being promulgated the SCI (Site of Community Interests), but it was not finally included into the Natura 2000 system. The purpose of this article is to point out the significance of this area.

Key words

Skřiván brook, Ptačí hora hill, wetlands, meadow springs, transition mires, bog woodland, hay meadows, protection of mires habitats, Natura 2000, western Bohemia

Úvod

Při přípravě soustavy Natura 2000 byly na Kraslicku do předběžného návrhu evropsky významných lokalit (dále jen EVL) zpracovány přírodní komplexy

splňující potřebná kritéria, zejména hledisko vysokého zastoupení přírodních biotopů vybraných kategorií. Následným procesem byly vybrány dvě evropsky významné lokality (EVL Vysoký kámen a EVL Krušnohorské plató), které byly v roce 2005 legislativně vyhlášeny a zaneseny do tzv. národního seznamu EVL. Zbylé, metodicky stejně zpracované lokality, byly ponechány jako záložní pro možné budoucí doplnění národního seznamu.

Tento příspěvek si klade za cíl představit další cenné území na Kraslicku, které by bylo možné vymezit jako ucelený přírodní komplex s převahou kvalitních a hodnotných biotopů. Struktura textu záměrně odpovídá textovému členění již vyhlášených EVL. Protože od tvorby popisu přírodního komplexu Prameny Skřiváně uplynuly více než 4 roky a mohlo tak dojít k drobnějším změnám ve vývoji biotopů, není zde uvedeno procentuální zastoupení jednotlivých biotopů, jak tomu je u vyhlášených EVL. Zároveň byly provedeny drobné textové úpravy a bylo doplněno spektrum významnějších rostlin o nové nálezy.

Metodika

Navrhování přírodního komplexu pracovně nazvaného Prameny Skřiváně probíhalo na základě terénních dat získaných v rámci mapování přírodních stanovišť, kdy bylo zpracováno celé území Kraslicka kvalifikovanými a proškolenými mapovateli (Melichar 2005) podle standardizované metodiky (Guth et al. 2002). Navrhovací tým byl tvořen RNDr. Oldřichem Buškem, Mgr. Vladimírem Melicharem a Petrem Krásou, kteří zpracovávali sebraná data mapovatelů (Harapát 2002, Košner 2002, Krása 2002, Michálek 2002) dle metodiky pro výběr přírodních komplexů. Textová podoba tak vychází zčásti ze závěrečných zpráv mapovatelů území, dále z dostupné literatury (Melichar 2003, Michálek 2003, Sofron 1981) a především ze znalosti terénních poměrů navrhované lokality. Struktura textu odpovídá struktuře pro EVL. Členění biotopů, názvy syntaxonů a jména mechorostů jsou uváděny podle Katalogu biotopů České republiky (Chytrý et al. 2001). Názvosloví vyšších rostlin je převzato z Klíče ke květeně České republiky (Kubát et al. 2002). Česká a latinská jména živočichů jsou převzata z těchto publikací: obojživelníci – Moravec (1994), ptáci – Dungel & Hudec (2001), plazi – Mikátová et al. (2001), motýli – Beneš et al. (2002), střevlíkovití – Löbl & Smetana (2003), tesaříkovití – Rejzek (2005).

Poloha

Přírodní komplex o rozloze 1085,4653 ha (obr. 1) tvoří v jižní části území rozsáhlé podmačené jehličnaté porosty (část protékána potokem Skřiván). Na severu navazují dosti strmé travnaté svahy Krušných hor, které jsou z velké části odvodňované Vřesovým potokem, přítokem Skřiváně. Pomyslné dělítko mezi těmito částmi tvoří silnice mezi obcí Šindelová a městem Nejdek. Komplex má severní hranici severovýchodně od osady Krásná Lípa v bývalých vsích Altenhütten a Ptačí, na jihu zasahuje k Heřmanovu, na východě do bývalé osady Javořina (nedaleko Bernova) a na západě k Šindelové. Z komplexu jsou vykrojeny urbanizované části obce Šindelová a osad Krásná Lípa a Milíře.

Obr. 1. Mapa přírodního komplexu Prameny Skřiváně bez intravilánů obcí.

Fig. 1. A map of the natural complex Prameny Skřiváně without urban areas.

Obr. 2. Ještě dnes nese krajina vrchu Ptačí hora zřetelné prvky historického využívání. Foto P. Krása.

Fig. 2. The landscape of the hill Ptačí hora still exerts consequences of the historical land use. Photo by P. Krása.

Ekotop

Základní charakteristika

Kompaktní oblast Prameny Skřiváně je v jižní části zarovnaným povrchem především s podmáčenými smrčínami, doprovázenými rašelinnými smrčínami. Od východu a jihovýchodu směrem na západ se postupně začínají z rašelinných ploch formovat jednotlivé přítoky Skřiváně. Na tuto jižní lesnatou část na severu navazuje zvedající se hlavní svah Krušných hor s horskými trojštětovými loukami, doplněnými loukami ovsíkovými. Na svazích jsou zbytky dřívějšího hospodaření v podobě antropogenních teras, dnes většinou porostlých náletovými dřevinami (obr. 2). Prameniště s mnoha přítoky zde má především Vřesový potok, vlévající se na západním okraji území do Skřiváně.

Geologie

Přírodní komplex leží na prvohorních žulách karlovarského plutonu, které ojediněle vystupují na povrch. V jižní polovině území je žulové podloží překryto kvartérními (pleistocenními a holocenními) sedimenty (deluviální a fluviální

hlíny, písky, šterky a rašeliny). V severní polovině jsou kvartérní sedimenty v nivách potoků, drobné zrašelinění proběhlo v pramenné oblasti Vřesového potoka (bývalá osada Ptačí).

Geomorfologie

Území spadá do geomorfologického celku Krušné hory. Lze jej rozdělit na dva odlišné typy reliéfu. Jižně od silnice Nejdek - Šindelová převládá pouze mírně zvlněný tzv. zarovnaný povrch (nadmořská výška je kolem 625-665 metrů). Protékající potoky (pokud nejsou regulovány) tu přirozeně meandrují v sedimentech a zvětralých žulách a na západním okraji se zařezávají do hlubších údolí (nejníže položené místo cca 610 m n. m.). Severně od silnice Nejdek - Šindelová se směrem k severu zdvihá dílčí svah Krušných hor. (Nejvyšším bodem území je Ptačí hora, 827 m n. m.). Tuto část přírodního komplexu tvoří jižní svahy vrcholů Ptačí hora a Vřesovec (781 m n. m.) s plochými temeny, kde se nalézají antropogenní terasy a kamenné snosy. Podmáčené smrčiny a vlhké louky jsou protkány starými odvodňovacími kanály.

Krajinná charakteristika

Lesní komplexy tvoří většinou rozsáhlé a často neprostupné podmáčené smrčiny s hustou sítí starých odvodňovacích kanálů. Otevřená krajina ukazuje dnešní klasický obraz málo osídlených Krušných hor. Kdysi intenzivně obhospodařované louky jsou dnes občas koseny. Charakteristické zarostlé terasy tak vytvořily pestrou mozaiku úzkých linií dřevin a navazujících luk.

Biota

Lesní porosty zaujímají přibližně polovinu území. Téměř na celé zalesněné ploše se rozkládají podmáčené smrčiny. Vyskytují se zde extrémně zamokřené půdy, které jsou střídány půdami suššími. Hojně zastoupenými druhy jsou borůvka (*Vaccinium myrtillus*), metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*), sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*) a třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*). Pestrou škálu vytvářejí rašeliníky rodu *Sphagnum* (*S. russowii*, *S. fallax*, *S. girgensohnii*). Z dalších mechorostů se vyskytují například ploník obecný (*Polytrichum commune*), rohozec trojlaločný (*Bazzania trilobata*). Podmáčené smrčiny (asociace *Mastigobryo-Piceetum* Br.-Bl. et Sissingh in Br.-Bl. et al. 1939) v nejcennějších místech plynule přecházejí v maloplošné zastoupené rašelinné smrčiny. Porost rašelinných smrčin je rozvolněnější,

Obr. 3. V rašelinných loukách východně od Ptačí hory se tvoří drobné tůňky. Foto P. Krása.

Fig. 3. Small pools are shaped on the bog meadows of the hill Ptačí hora. Photo by P. Krása.

dominantu tvoří rašeliníky (*Sphagnum russowii*, *S. fallax*, *S. magellanicum*, *S. riparium*, *S. palustre*) a další mechorosty (*Polytrichum commune*, *Bazzania trilobata*). Na vrstvě rašeliny roste suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*), vložchyně (*Vaccinium uliginosum*) a klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*). Toto společenstvo (asociace *Sphagno-Piceetum* (Tüxen 1937) Hartmann 1953) se vyvinulo v místech s vysokou hladinou spodní vody podél vodních sběrnic. Jeho výskyt (i zaniklý) mnohde potvrzuje hustá síť odvodňovacích kanálů. Staré kanály jsou dnes zazemněny nebo přirozeně přehrazeny, vyplněny vodou a často jsou porostlé rašeliníky.

Severně silnice Šindelová – Nejdek se v pramenné oblasti Vřesového potoka vytvořil jasanovo-olšový luh s dominantní olší lepkavou (*Alnus glutinosa*), výskytem jilmu drsného (*Ulmus glabra*) a bohatým bylinným patrem s mokřýšem vstřícnicolistým (*Chrysosplenium oppositifolium*), sasankou hajní (*Anemone nemorosa*), škardou bahenní (*Crepis paludosa*), vrbinou hajní (*Lysimachia nemorum*) a dalšími druhy. Výrazné olšové luhy jsou při okraji doplněny menšími tužebníkovými ladi. Kolem prameniště Vřesového potoka (východně od vrchu Ptačí hora a severozápadně od vrchu Vřesovec) se na mírně

Obr. 4. Rozsáhlé rašelinné louky východně od Ptačí hory. Foto P. Krása.

Fig. 4. Extensive bog meadows of the hill Ptačí hora. Photo by P. Krása.

svažitých plochách rozkládají rozsáhlé rašelinné louky (obr. 3, 4). Lze je právem spolu s navazujícími rašelinnými a mokřadními (obr. 5) biotopy považovat za jednu z nejcennějších částí celého přírodního komplexu. V rašelinných biotopech jsou zastoupeny především ostřice, a to ostřice zobánkatá (*Carex rostrata*), ostřice obecná (*C. nigra*), ostřice ježatá (*C. echinata*), dále pak hojně suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*), méně pak suchopýr pochvatý (*E. vaginatum*). Často se v nich vyskytuje klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*) a sítina nitřovitá (*Juncus filiformis*), na několika místech je hojný všivec lesní (*Pedicularis sylvatica*) a vítod douškolistý (*Polygala serpyllifolia*).

Rozsáhlé rašelinné louky jsou často střídány sekundárními rašelinnými březinami, kde v zamokřenějších místech dominuje přeslička poříční (*Equisetum fluviatile*). Nachází se zde také izolovaný porost rákosu obecného (*Phragmites australis*). V místech, kde voda opouští rašelinné louky, jsou vybudovány a erozí dotvořeny meliorační kanály, v nichž se nachází vegetace lučních pramenišť, ojediněle se zdrojovkou potoční (*Montia hallii*). V kontaktu s rašelinnými březinami jsou také podmáčené až rašelinné smrčiny se zastoupením smrkové olšiny (asociace *Piceo-Alnetum* Rubner ex Oberdorfer 1957). Ta se vyznačuje vodou stagnující těsně pod povrchem a hojným výskytem rašeliníků (*Sphagnum* sp. div.). Časté jsou violka bahenní (*Viola palustris*), psineček psí (*Agrostis*

Obr. 5. Pramenné a silně podmáčené louky v místech zdrojnic jednoho z pramenů Skřiváně (mezi vrchy Ptačí hora a Vřesovec). Foto P. Krása.

Fig. 5. Spring and wetland meadows at the site of one of Skřiván spring sources (between hills Ptačí hora and Vřesovec). Photo by P. Krása.

canina) a přeslička lesní (*Equisetum sylvaticum*). Ve stromovém patře se kromě olše lepkavé (*Alnus glutinosa*) vyskytuje i olše šedá (*A. incana*).

V jedné z nejcennějších částí přírodního komplexu se vyskytují i rašelinné brusnicové bory vysoké kvality, doprovázené rašelinnými březinami. Asi nejrozsáhlejší a nejreprezentativnější jsou rašelinné bory severně od Hradecké. Ty se zde nalézají v kombinaci s přechodovými rašeliništi a při okrajích s podmáčenými a rašelinnými smrčínami. Rozvolněný porost borovice lesní (*Pinus sylvestris*) dosahuje většinou výšky do 15 metrů. Bylinné patro je podobné rašelinným smrčínám, roste zde dále šicha černá (*Empetrum nigrum*), bezkolenec modrý (*Molinia caerulea*), kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*). Významný je podíl mechorostů, především ploníku obecného (*Polytrichum commune*), ploníku tuhého (*P. strictum*), dvouhrotce chvostnatého (*Dicranum scoparium*), rašeliníků (*Sphagnum magellanicum*, *S. palustre*, *S. riparium*). Hladina spodní vody je v nejkvalitnějších porostech nad povrchem, někdy je však dosti hluboko vlivem odvodnění.

Pod Heřmanovem se v širokém údolí Skřiváně, převážně v nezalesněné části údolí, nacházejí přechodová rašeliniště a nevápnitá mechová slatiniště. Kvalitní přechodová rašeliniště se vyskytují i na okrajích rašelinných smrčín nebo v mozaice s nimi. Ta se vyznačují nejčastěji buly ploníků (*Polytrichum* sp. div.), vysokou pokryvností rašeliničů (*Sphagnum* sp. div.), klikvy bahenní (*Qxycoccus palustris*), mochny bahenní (*Potentilla palustris*), suchopýru úzkolistého (*Eriophorum angustifolium*) i suchopýru pochvatého (*E. vaginatum*), ostřice ježaté (*Carex echinata*) a ostřice šedavé (*C. canescens*).

Na svazích vrchu Vřesovce se fragmentárně nacházejí acidofilní bučiny v podobě několika drobných lesíků s řídce rostoucími, ale statnými buky. V podrostu se objevuje mladý javor klen (*Acer pseudoplatanus*) a jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*), v bylinném patře dominují třtina rákosovitá (*Calamagrostis arundinacea*), konvalinka vonná (*Convallaria majalis*) a borůvka (*Vaccinium myrtillus*). Většinou se tyto bučiny vyskytují v mozaice s náletem břízy bělokoré (*Betula pendula*) a lísky obecné (*Corylus avellana*), případně s vysázenou kulturní smrčínou.

Neméně významnými biotopy území jsou horská luční společenstva, nacházející se víceméně v severní polovině přírodního komplexu. Plošně nejrozsáhlejším biotopem jsou horské trojštětové louky. Nej kvalitnější jsou koprníkové louky s hojným koprníkem štětinolistým (*Meum athamanticum*), třezalkou skvrnitou (*Hypericum maculatum*), lipnicí širolistou (*Poa chaixii*), rdesnem hadím kořenem (*Bistorta major*) a kakostem lesním (*Geranium sylvaticum*), z trav bývá častá kostřava červená (*Festuca rubra*), psineček obecný (*Agrostis capillaris*) a trojštět žlutavý (*Trisetum flavescens*). Takové louky jsou typické pro nejsevernější okraje území přírodního komplexu. Kvalitní louky jsou i na úbočích Ptačí hory a kóty Vřesovec - především v severovýchodní části luční enklávy. U chudších a vlhčích luk jsou dominantami medyněk měkký (*Holcus mollis*) či metlice trsnatá (*Deschampsia cespitosa*). Takové bývají drobné lesní loučky a některé louky v ploché střední části lokality, kde se obvykle střídají s vlhkými tužebníkovými ladi. Zde se jedná převážně o opuštěné či velmi extenzivně užívané pastviny. Často v mozaice s trojštětovými loukami, nejčastěji na jižně exponovaných svazích, je vyvinuta vegetace mezofilních ovsíkových luk. Na opuštěných a zřejmě dosévaných pastvinách a zatravněných polích se dnes vyskytuje nepříliš pestré travní společenstvo s podrostem jetele plazivého (*Trifolium repens*) a jetele lučního (*T. pratense*), ostrůvky kopretin (*Leucanthemum* sp.), bolševníku obecného

(*Heracleum sphondylium*), z „lepších“ druhů jmenujme např. chrastavec rolní (*Knautia arvensis*), třezalku tečkovanou (*Hypericum perforatum*). Kromě ovsíku vyvýšeného (*Arrhenatherum elatius*) a kostřavy luční (*Festuca pratensis*) se mezi hojnými travami objevují především druhy společné i pro trojštětové louky, a to kostřava červená (*Festuca rubra*), trojštět žlutavý (*Trisetum flavescens*), psineček obecný (*Agrostis capillaris*), srha laločnatá (*Dactylis glomerata*). Některé další lokální dominanty mohou být také dosévané - psárka luční (*Alopecurus pratensis*), bojínek luční (*Phleum pratense*). Většina těchto ovsíkových luk je kosena. Vysokou druhovou diverzitu vykazují vlhké pcháčové louky v terénních sníženinách na rozsáhlejších prameništích. Jedná se většinou o nekosené louky s rdesnem hadím kořenem (*Bistorta major*), sítinou rozkladitou (*Juncus effusus*), pcháčem bahenním (*Cirsium palustre*), pcháčem různolistým (*C. heterophyllum*), metlicí trsnatou (*Deschampsia cespitosa*), děhelem lesním (*Angelica sylvestris*), medýnkem vlnatým (*Holcus lanatus*) a škardou bahenní (*Crepis paludosa*). Po proudu potoků, ale ještě ve vyšších polohách, se ojediněle nacházejí vlhká tužebníková lada s těmito častými druhy: skřipinou lesní (*Scirpus sylvaticus*), vrbinou obecnou (*Lysimachia vulgaris*), tužebníkem jilmovým (*Filipendula ulmaria*), škardou bahenní (*Crepis paludosa*), blatouchem bahenním (*Caltha palustris*), bršlicí kozí nohou (*Aegopodium podagraria*), psárkou luční (*Alopecurus pratensis*) a přesličkou lesní (*Equisetum sylvaticum*). Na ještě vlhčích a oligotrofnějších místech se vytvářejí vlhké pcháčové louky s vegetací rašelinných druhů - violkou bahenní (*Viola palustris*), mochnou bahenní (*Potentilla palustris*), ostřicí šedavou (*Carex canescens*), ostřicí obecnou (*C. nigra*) - jako přechodové typy k slatiništím a přechodovým rašeliništím. Na odvodněných přechodových rašeliništích (oblast Ptačí), v mozaice se suchými trojštětovými loukami, tvoří maloplošně vyvinutou a chudou vegetaci horské smilkové trávníky. Dominuje tu smilka tuhá (*Nardus stricta*), dále se vyskytují violka psí (*Viola canina*), psineček obecný (*Agrostis capillaris*), a všivec lesní (*Pedicularis sylvatica*). Na kamenných snosech na temenu Ptačí hory jsou horské smilkové trávníky v mozaice se sekundárními podhorskými a horskými vřesovišti s borůvkou (*Vaccinium myrtillus*), brusinkou (*Vaccinium vitis-idaea*) a vřesem obecným (*Calluna vulgaris*), častá je prha arnika (*Arnica montana*). Sekundární vřesoviště se vyvinula i podél lesních cest a příkopů, na odvalech po melioracích a lesních pasekách. Zde jde však o krátkodobý proces, kdy tyto biotopy v budoucnu většinou zaroste smrčina.

Na pramenných vývěrech se poměrně často vytváří luční nepěnovcová prameniště se skřipinou lesní (*Scirpus sylvaticus*), řeřišnicí hořkou (*Cardamine*

amara), ptačincem mokřadním (*Stellaria alsine*) a poměrně často i se zdrojovkou potoční (*Montia hallii*).

Z význačných druhů fauny je možno jmenovat tyto druhy: hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*), bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*), žluna šedá (*Picus canus*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*), bekasina otavní (*Gallinago gallinago*), chřástal polní (*Crex crex*), zmije obecná (*Vipera berus*), ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), čolek horský (*Triturus alpestris*), svižník polní (*Cicindela campestris*), střevlík (*Carabus problematicus*), tesařík (*Brachyta interrogationis*), žluťásek borůvkový (*Colias palaeno*), bělásek ovocný (*Aporia crataegi*), bělopásek topolový (*Limenitis populi*), perleťovec maceškový (*Argynnis niobe*), perleťovec kopřivový (*Brenthis ino*), perleťovec severní (*Boloria aquilonaris*).

Kvalita a význam

Vzhledem k rozloze a své ucelenosti má toto pramenné území velký význam pro region. Jedná se o zachovalé a rozsáhlé území s pestrout škálout biotopů typických pro střední polohy hercynských krystalických pohoří. V této části Krušných hor se jedná o rozsáhlé území s velkou pokryvností podmáčených až rašelinných smrčín, přechodových rašelinišť a soustavou lučních biotopů, zastoupených v první řadě kvalitními horskými trojštětovými loukami. Podmáčené smrčiny zaujímají téměř třetinu území a jejich kvality podtrhuje i schopnost samoobnovy po dřívějších melioračních zásazích. V minulosti byly lesní komplexy v nejzamokřenějších partiích protkány hustou sítí odvodňovacích kanálů, které jsou patrné dodnes. Právě do těchto míst je soustředěn fragmentární výskyt rašelinných smrčín s břízou pýřitou (*Betula pubescens*) ve stromovém patře a se suchopýrem pochvatým (*Eriophorum vaginatum*) a vlochyní (*Vaccinium uliginosum*) v patře bylinném. Podmáčené smrčiny s pestrout škálout mechorostů, včetně mnoha druhů rašeliníků (*Sphagnum* sp. div.), jsou daleko rozsáhlejší a místy tvoří velmi kvalitní biotopy s vysokou reprezentativností. Unikátní v rámci širšího regionu je nezanedbatelný výskyt rašelinných borů. Nepříliš rozsáhlé, ale časté a opět kvalitní, jsou přechodová rašeliniště vyvinutá na okrajích rašelinných smrčín a v lučních enklávách na zrašelinělých loukách. Vyznačují se buřty ploníků (*Polytrichum* sp. div.), vysokou pokryvností rašeliníků (*Sphagnum fallax*), klikvy bahenní (*Oxycoccus palustris*), mochny bahenní

(*Potentilla palustris*), suchopýru úzkolistého (*Eriophorum angustifolium*) i suchopýru pochvatého (*E. vaginatum*), ostřice ježaté (*Carex echinata*) a ostřice šedavé (*C. canescens*). Na východě území se vytvořilo pěkné mechové slatiště s prstnatcem májovým (*Dactylorhiza majalis*) a mochnou bahenní (*Potentilla palustris*). V tužebníkových ladech se ojediněle vyskytuje kozlík výběžkatý přechodný (*Valeriana excelsa* ssp. *transiens*). V olšových luzích, v potočních korytech s proudící vodou je častým druhem mokryš vstřícniolistý (*Chrysosplenium oppositifolium*). Mezi nejkvalitnější luční společenstva patří koprníkové louky s hojným koprníkem štětiniolistým (*Meum athamanticum*), který patří v této oblasti k charakteristickým druhům nejen trojštětových luk, ale typický je jeho výskyt i v lesních lemech. Na sekundárních vřesovištích, ve smilkových trávnicích a lesních lemech je hojná prha arnika (*Arnica montana*).

Území je významné i z hlediska fauny. Častými druhy jsou ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), zmije obecná (*Vipera berus*) a čolek horský (*Triturus alpestris*). Z ptáků jsou častí chřástal polní (*Crex crex*), bramborníček hnědý

Obr. 6. Ukázka odvodnění v lesích severně od Heřmanova – z hlediska zachování podmaččených lesních biotopů nevhodný zásah. Foto P. Krása.

Fig. 6. An example of drainage in forests north of Heřmanov – an unsuitable interference in light of the preservation of the forest habitats. Photo by P. Krása.

(*Saxicola rubetra*), bekasina otavní (*Gallinago galinago*); na severu území se vzácně objevuje tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*).

Zranitelnost

Nejvýznamnějším nebezpečím ohrožujícím kvalitu území se jeví meliorační zásahy, které jsou na mnoha místech i dnes neustále prováděny. Tyto zásahy v minulosti postihly jak rašelinné a podmáčené smrčiny, tak i otevřené plochy s přechodovými rašeliništi a ostatními mokřadními biotopy. U vlastníků lesů meliorace svou oblibu nacházejí i dnes, přestože je jakýkoliv zásah do vodního režimu nepřípustný!

Katastrofální vliv na vodní režim a tím i na vegetaci má systematické odvodňování jižní části území, které stále probíhá. Lze vidět čerstvě pročištěné meliorační kanály často napříč celým horizontem rašeliny až hluboko do minerálního podloží (obr. 6). Zde by bylo účelné vystavění hrázek pro částečnou obnovu narušených biotopů.

Stále se objevují snahy zalesnit luční enklávy v lesích a bezlesí při okrajích lesů a vytvořit tak zarovnaný lesní lem (obr. 7). Dochází nejen ke ztrátě významného ekotonu, ale i k negativní změně v charakteru zdejší krajiny.

V posledních letech se pro údajné zkvalitnění smrkových porostů a jejich výživu používá letecké vápnění dolomitickým vápencem. Negativní vliv tohoto dotovaného hospodářského opatření na přirozeně kyselé rašelinné biotopy je zřejmý.

Pastva dobytka má na sušších loukách pozitivní vliv, avšak téměř vždy se negativně projevuje na mokřích loukách. Bylo by vhodné zajistit oplocení, zejména pramenišť.

V okolí lučních pramenišť s výskytem zdrojovky potoční (*Montia hallii*) někdy dochází k ohrožení biotopů úpravou stružek pro přísun vody pro pasoucí se dobytek. Absolutní zamezení přístupu dobytka k prameništím však není ideální, určité narušení povrchu je nutné pro zachování druhové diverzity mokřadních stanovišť. Na několika místech se dá považovat za škodlivé šíření invazivních a nepůvodních druhů rostlin, především podél vodotečí. Jedná se

Obr. 7. Ukázka zalesňování rašelinné půdy drobných bezlesí. Přírůstek vysazených dřevin je minimální a bez hospodářského přínosu. Pro biotop se suchopýřem pochvatým a vlochyní znamená zalesnění postupnou likvidaci. Foto P. Krása.

Fig. 7. An example of a bog soil afforestation on small forest-free areas. The progress of coniferous species is slow, without any economic benefit. The afforestation leads to successive elimination of Hare's-tail Cottongrass and Bog Billberry. Photo by P. Krása.

například o všedobor horský (*Imperatoria ostruthium*), který tu byl původním obyvatelstvem pěstován a místy vytváří souvislé populace; podél komunikací se často rozšiřuje velmi agresivní křídlatka (*Reynoutria* sp.). Místy je nutné zajistit kosení nebo pastvu na neobhospodařovaných biotopech.

Závěr

Přestože popsané území nebylo vybráno do soustavy Natura 2000 a nebude ani součástí připravovaného doplnění národního seznamu EVL, představuje zajímavý a rozsáhlý krajinný komplex s mnoha rozlehlými rašelinnými biotopy a na ně vázanými významnými rostlinnými společenstvy. Uveřejněním tohoto příspěvku je zaručeno, že výsledky mapování nebudou zapomenuty

v elektronických archivech. Zároveň může vést k zamyšlení nad celou zkoumanou oblastí, zejména nad její zranitelností.

Literatura

- Beneš J., Konvička M., Dvořák J., Fric Z., Havelda Z., Pavlíčko A., Vrabec V. & Weidenhoffer Z. [eds] (2002): Motýli České republiky: Rozšíření a ochrana I, II. – Společnost pro ochranu motýlů, Praha, 857 p.
- Dungel J. & Hudec K. (2001): Atlas ptáků České a Slovenské republiky. – Academia, Praha, 252 p.
- Guth a kol. (2002): Metodika mapování přírodních stanovišť, II. Verze. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha]
- Harapát Z. (2002): K0122: Krušné hory. Závěrečná zpráva z mapování přírodních stanovišť. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha]
- Chytrý M., Kučera T. & Kočí M. [eds] (2001): Katalog biotopů České republiky. – AOPK ČR, Praha, 304 p.
- Košner J. (2002): K0085: Kraslice - Komáří vrch. Závěrečná zpráva z mapování přírodních stanovišť. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha]
- Krása P. (2002): K0096: Krušné hory. Závěrečná zpráva z mapování přírodních stanovišť. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha]
- Kubát K., Hroudá L., Chrtek J. jun., Kaplan Z., Kirschner J. & Štěpánek J. [eds] (2002): Klíč ke květeně České republiky. – Academia, Praha, 928 p.
- Löbl I. & Smetana A. [eds] (2003): Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 1. Archostemata - Myxophaga - Adephaga. – Apollo Books, Stenstrup, 819 p.
- Melichar V. (2003): Plán péče o PP Kamenný hřib. – Ms. [Depon. in: Krajský úřad Karlovarského kraje]
- Melichar V. (2005): Natura 2000 na Kraslicku – Evropsky významné lokality Krušnohorské plató a Vysoký kámen. – In: Hejkal J., Michálek J. & Roškotová J. [eds], Ochrana přírody a krajiny se zaměřením na Kraslicko, Sborník příspěvků k regionálnímu semináři, p. 21-29, Městský úřad Kraslice a Krajské muzeum Sokolov.
- Michálek J. (2002): K0079: Krušné hory. Závěrečná zpráva z mapování přírodních stanovišť. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha]
- Michálek J. [ed.] (2003): Výsledky floristického kurzu ČBS v Nejdku (12.7.-15.7.1994). – Zprávy ČBS 38, Příloha 2003/2: 7-41.
- Mikátová B., Vlašín M. & Zavadil V. [eds.] (2001): Atlas rozšíření plazů v České republice. – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Brno, Praha, 258 p.
- Moravec J. [ed.] (1994): Atlas rozšíření obojživelníků v České republice. – Národní muzeum, Praha, 136 p.
- Rejzek M. (2005): Cerambycidae (tesaříkovití). – In: Farkač J., Král D. & Škorpík M. [eds], Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí [Red list of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates], p. 530-532, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- Sofron J. (1981): Přirozené smrčiny západních a jihozápadních Čech. – Studie ČSAV, Praha, 7: 127 p.

